

במשך עשרים השנים האחרונות הדגיש הצבא הסובייטי את החשיבות של מה שהוא מכנה בשם „המהפכה הגרעינית בתחום הצבאי“. יותר מכל צבא מערבי ניסו הסובייטים לשלב כלי-נשק גרעיניים בתפיסה המבצעית של הלוחמה הזירתית** שלהם. הסובייטים האמינו כי הסבירות הגבוהה שכלי-נשק גרעיניים יופעלו בשדה-הקרב הטקטי, הופכת את ההגנה הקבועה הקוית לבלתי אפשרית מבחינה מבצעית: המגן, יאלץ להתפור או שיעמוד נוכח סכנה של השמדה ודאית. בתנאים אלה נראה התמרון כמפתח להצלחה המבצעית.

באמצע שנות ה-60 החלו הסובייטים לעיין באפשרות של „גירסה קונבנציונלית“ לתורת-הלחימה הזירתית שלהם. הם הכירו בעובדה שתנאים פוליטיים עלולים למנוע את השימוש המידי בכלי-נשק גרעיניים ובמשך העשור האחרון תירגלו אופציות לא גרעיניות והגבירו במידה רבה את כושר הלחימה והעמידה הקונבנציונליים של כוחות-היבשה שלהם.

בשל הדגש על תמרון התקפי וההכרה שהצלחתו מותנית בחיות המבצעית (Operational Viability) של עוצבות השריון של כוחות ברית-ורשה, עקבו הסובייטים בקפידה אחר פיתוחם של כלי-הנשק נ"ט המערביים והפיקו לקחים משמעותיים ממלחמת יום-הכיפורים. בעקבות מלחמה זאת, גברה תשומת הלב שהוקדשה לבעיית כלי-הנשק נ"ט (ראה מרשם מס' 1). ככל הנראה ערך הצבא הסובייטי במשך שנת 1974 ניסויי-שדה נרחבים ותרגילי-גייסות כנגד מערכי-הגנה נ"ט מחוזקים, בהם גילה כי אלה מגבירים בהרבה את יציבות ההגנה כנגד הבקעת שריון חזיתית, וכן כי רכב-הקרב של החי"ר שלהם (נגמ"ש הלחימה) הב.מ.פ.*** הינו החוליה החלשה במערכי החילות המשולבים שלהם. דבר זה עורר ויכוח שהתנהל במשך שנת 1975 בדבר האופציות התילופיות לקיום החיות (viability) של תורת-ההתקפה הסובייטית, במלחמה קונבנציונלית. כתוצאה מדיונים אלה, החל בשנת 1976, הפיקוד העליון הסובייטי במהפכה תורתית במחשבה הצבאית הסובייטית, עם קריאה ל-„שיטות טקטיות חדשות“. מרשל ברה"מ קוליקוב (מי שהיה באותה עת רמטכ"ל הכוחות-המוזוינים של ברה"מ וכיום המפקד העליון של כוחות ברית-ורשה), כתב בהקשר לכך: —

„אחת מהמשימות האחרונות ביותר של העבודה הצבאית, מדעית היא המשך פיתוח הטקטיקה של הקרב הכלל-חילי החדש... העיקר כאן הוא החיפוש אחר דרכים חדשות לניהול מוצלח של הקרב, תוך כדי ניצול מכסימלי של היכולת הקרבית של כלי-הנשק ושאר ציוד הלחימה החדש, שיש, הגברת התמרון ואפקט ההפתעה בפעולות-הלחימה (1).“

תוך בחינת „המהפכה הטקטית“ במחשבה הצבאית הסובייטית יעסקו הדברים הבאים במספר נושאים: הדאגה הסובייטית

** לוחמה זירתית — Theater Warfare — מונח אמריקני המתייחס למלחמה המצטמצמת לזירת-מלחמה מוגדרת (כגון אירופה וכד'), המנוהלת בעיקר ע"י כוחות-היבשה בסיוע חילות-אוויר טקטיים ויתכן גם בסיוע ימי-טקטי. מלחמה כזאת עשויה לשאת אופי גרעיני-טקטי או קונבנציונלי. זאת בניגוד למל-חמה כוללת, עולמית, שבה ההתמודדות תהיה גרעינית בעיקרה, והגורם המכריע — הנשק הגרעיני-האסטרטגי.

*** B.M.P. ראשי תיבות של: „Boevaya Mashina Pekhoti“, דהיינו „רכב-קרב חי“.

המהפכה הטקטית בדוקטרינה הצבאית הסובייטית

מאת פיליפ א. קרבר

תרגום ועיבוד — סא"ל א.

פיליפ א. קרבר הוא סגן הנשיא לתכניות ביטחון לאומי ומנהל המחקרים האסטרטגיים של חברת B.D.M. קרבר שירת כיועץ למשרד ההגנה וכיועצם של מספר חברים בקונגרס האמריקני. הוא מחברו של המאמר „הויכוח הסובייטי על לוחמה נ"ט" שפורסם ב-1976 על-ידי המכון לעיונים אסטרטגיים בלונדון*. לטענת המחבר היה זה המאמר הראשון שהתפרסם במערב שהצביע על הדאגה הסובייטית לנוכח פיתוחם של כלי-נשק נ"ט והכנסתם לשימוש בצבאות נאט"ו. עבודת-המחקר שלהלן הוכנה ככל הנראה לפי הזמנת משרד-ההגנה של ארה"ב וראתה אור לראשונה במרס 1977. המחקר מעורר עניין רב, אך גם סימן שאלה גדול לגבי תוקף התיזה המרכזית שלו והדרכים, שבהן הגיע המחבר לפירושו ולמסקנותיו. המחקר יפורסם להלן בשני חלקים בקיצורים ובהש-מטות קלות.

* המאמר התפרסם ב„מערכות“ מס' 254 פברואר 1977 עמ' 24—28.

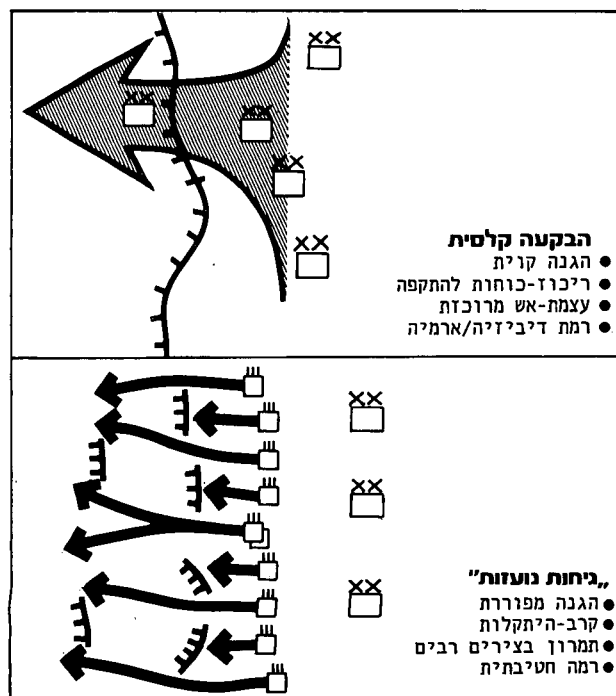
ראוי לציין כי ההגנה החדשה השיגה יציבות גדולה יותר, כתוצאה מהופעתם של אמצעי-אש רבי-עוצמה בחימוש הגייסות. דבר זה נגרם קודם כל בשל העובדה שכוח המחץ העיקרי של התוקף — טנקים — נעשה פגיע יותר והפעלתו בשדה-הקרב מסובכת יותר. התהליך הנמשך של שכלול הנשק נ"ט הציב בפני מדע הטכנולוגיה משימה רצינית בת חום של גידול משמעותי של כושר ההישרדות של כוחות השריון ופיתוח שיטות ואמצעים יעילים יותר לשיתוק אמיין של מערכי-הגנה נ"ט.

המרשל גרצ'קו פיתח דיון מתוחכם על מגמות טכנולוגיות והגיע למסקנה שכל הנראה אין הם לטובת הישרדות השריון. בדבריו הבאים רמז גרצ'קו כי בקרוב צפוי חידוש טקטי:

„לקחי המאורעות במזרח-התיכון מעידים גם על השינויים הצפויים בשיטות התפעול הטקטי של כוחות-היבשה, ובמיוחד על התפקיד ההולך וגדל של קרב-האש ארוך-הטווח. דבר זה נגרם בשל העובדה שכלי-הנשק בני-זמננו מאפשרים פגיעה יעילה באש בטנקי האויב החל מטווחים ארוכים. כתוצאה מכך נשאר החי"ר התוקף ללא הסיוע הדרוש של טנקים. הוא סובל אבידות רבות והתקפתו נבלמת, או מאבדת את עצמת-המחץ שלה, ואינה משיגה את מטרתה. (הדגשת המתרגם). לסיוע להתקפה, דרוש שיתוק אמיין של מערכת-האש של ההגנה, בעיקר של האמצעים נ"ט ארוכי-הטווח.”

חשיבותה של הצהרה זו רבה. לפנינו שר-ההגנה (לשעבר — המתרגם) של מדינה שמצאי הטנקים שברשותה גדול ממצבות הטנקים של כל שאר מדינות העולם במשולב, מדינה שתלותה הטקטית בטנק „מקודשת” בשלושים שנות פולחן דוקטרינרי, והוא מביע ספקות ביחס להישרדות בעתיד של הטנק ובצורה דרמטית עוד יותר מעמיד בסופן שאלה, אם כי בצורה עקיפה,

מרשם מס' 2: דגש חדש על תמרון מקדים

הגוברת ביחס לכלי-נשק נ"ט; האיום שהם רואים לגבי תפקיד החי"ר הממוכן כאבן-הפינה של תורת התמרון שלהם; הנסיונות הסובייטיים לקיים את חיות תורת-ההתקפה הזירית שלהם, על-ידי מתן דגש יתר על תמרון; שינויים ארגוניים שהתחייבו כתוצאה מאתגר טקטי זה ובעיות שזוהו כקריטיות על-ידי הסובייטים, אך נותרו בלתי-פתורות עד עתה.

דאגה סובייטית גוברת ביחס לנשק נ"ט

הצבא הסובייטי היה מודע מזה זמן רב לגבי הפוטנציאל של כלי-הנשק נ"ט, ועל כן, לא זו בלבד שלא פיגר בנושא זה, אלא אף הוביל במספר תחומים של טכנולוגיית טילים מונחים נ"ט (טמנ"ט) מהדור הראשון. הצבא הסובייטי היה אחד מהצבאות האירופיים הראשונים שהפעיל טמנ"ט בכמויות גדולות — והתקין אותם על כלי-רכב משוריינים. במשך העשור הקודם כתבו הסובייטים לעיתים תכופות על כלי-הנשק נ"ט וגילו עניין רב ברמת ההתפתחות של טכנולוגיית טמנ"ט מערביים (2). ב-1967 ציינו כתבים צבאיים סובייטים „שינויים רציניים” שבאו כתוצאה משיפורים טכנולוגיים איכותיים בטמנ"טים (3). שנה מאוחר יותר דנו כבר גנרלים בחיל-השריון הסובייטי בשיטות לשיתוקם של כלי הנשק נ"ט.

„בעיית המאבק נגד נ"ט נעשתה חשובה. זהו דבר טבעי בהחלט מאחר ומלאי-הנשק נ"ט בצבאות המדינות הזרות הינו מגוון ביותר בהווה הצפיפות של האש נ"ט ויעילותה ניכרות מאוד. המאבק נגד אמצעים נ"ט הוא חשוב לא רק לשיוויון, אלא גם ליחידות חי"ר ממונע (ממוכן — המתרגם), אשר לעיתים תכופות צריכות לבצע לחימה (רכו) בה) על נגמ"שים. מובן לחלוטין שהאפקט הגדול ביותר יכול להיות מושג אם הכוחות, האמצעים ושיטות הלחימה נגד אמצעים נ"ט יופעלו לא בנפרד, אלא במשולב” (4).

ב-1972 פירסמו הסובייטים את הספר הקלאסי לוחמה נ"ט (5) שהקדיש תשומת-לב מיוחדת ל-טמנ"ט, וציין שיש לו טווח וכושר חדירת שריון גדולים במידה משמעותית מזה של הטנקים וכי בתנאים מבצעיים כלי-רכב נושאי טמנ"טים יכולים להשיג יחס-השמידה (או „שיעור-חליפין” — Exchange Ratio) של ארבע לאחד כנגד טנקים, וכפליים מזה כנגד נגמ"שים (6). מייד לאחר מלחמת יום-הכיפורים מיהרו מחברים סובייטים להכיר כי:

„טילים מונחים נ"ט נתנו לחיל-רגלים מה שלא היה לו מעולם: היכולת להשמיד טנקים בירה אחת, לפני שהטנק יוכל להשתמש בכלי-נשקו כנגד החי"ר” (7).

המודעות שכלי-נשק נ"ט מהווים איום לתפיסה והתקפת הסובייטית יצרה שטף של ביטויי-דאגה.

המרשל גרצ'קו * נטל אישית את התפקיד המוביל בהקשר לכך והתבטאויותיו בגידון (8) ראיות לציטוט בהרחבה: —

„פעולות הלחימה במזרח-התיכון, שפרצו יותר מפעם אחת בעשר השנים האחרונות בעטיים של חוגים תוקפניים ביש-ראל, הציגו מחדש את שאלת היחס שבין התקפה להגנה בכוחות-היבשה וכן גילו מספר תופעות מאפיינות במאבק שבין אמצעים התקפיים לאמצעים הגנתיים ובשיטות ניהול קרב-האש.

* שר ההגנה הסובייטי הקודם שנפטר באפריל 1976 (המתרגם).

את תפיסת „ההתקפה“ מול מערכי-הגנה נ"ט. התבטאויותיו הפרובוקטיביות של גרצ'קו היו האות לתחילת הפולמוס הסוב-ייטי בנושא נ"ט ודאגתו עוררה מאז הדים שוב ושוב. התריע מרשל הארטילריה פרדלסקי, מפקד גייסות הטילים והארטי-לריה של כוחות היבשה הסובייטיים:

„פעולות-הלחימה במרחב-התיכון מוכיחות כי הגנה נ"ט מודרנית היא עמוד-השדרה של כל הגנה. היא כוללת טמנ"טים, תותחים נ"ט על מרכב מתנייע ורתול"רים (בד"כ מתנייעים), טנקים, תותחים מתנייעים, נגמ"ש-לחימה (ב.מ.פ.) ומטולים נ"ט. כל זה מאפשר ליצור בקרב המודרני מחסום אדיר בדרכם של טנקים ונגמ"ש-לחימה (ב.מ.פ.) תוקפים. זו הסיבה שיצירת פרצות במערכי-ההגנה של האויב בכלל ובמערכים נ"ט, בפרט, היא המשימה הראשונה במעלה של כל אמצעי-הלחימה היבשתיים וגם של חיל-האוויר“ (9).

במרס 1975 כתב גנרל-מיוזר של גייסות-השריון סקורודומוב:

„יש למצוא שיטות יעילות יותר לחימה בכלי-נשק נ"ט בעלי טווחי-יריה שונים — טמנ"טים, מטולים נ"ט, תול"רים ומסוקים חמושים בנשק נ"ט. אלה הפכו לכלי-נשק רבי-עוצמה נגד טנקים וכלי-רכב משוריינים אחרים, בעלי עובי-שריון שונים“ (10).

במאמר שהתפרסם ביוני 1975 תחת הכותרת „המאבק נגד אמצעים נ"ט בהתקפה“, כותב גנרל לויטננט קוריצי'ק באופן חד-משמעי:

„הטיל המונחה נ"ט הינו האמצעי נ"ט הבסיסי בקרב בן-זמננו...“ (11).

והוא ממשיך ומוסיף:

„בעתיד הלא רחוק אנו יכולים לצפות להופעתם בצבאות זרים של טמנ"טים בעלי טווח של 5—6 ק"מ, משוגרים מעמדות סגורות (עמדות ירי-עקיף) וסגורות למחצה (עמדות ירי-עקיף למחצה), בלתי ניתנים לגילוי על-ידי עשן או להבות (רשף) בעת השיגור — דבר שיעשה את הלחימה בהם לקשה במיוחד“.

הפיקוד העליון הסובייטי לא הגביל את דיוניו להתבטאויות כוללניות לגבי האיום נ"ט והגובר וגם אין כל סימן לכך שהם נוטשים את הטנק: במקום זאת הם התמקדו בזיהוי אותן מער-כות המושפעות ביותר מפיתוח הנשק נ"ט ובדיון באופציות להפחתת פגיעותן.

חי"ר ממוכן כחוליה החלשה בהתקפה של החילות המשולבים

בעוד שברית-המועצות מקיימת את מאגר הטנקים הגדול בעולם, ולברית-הבריתית יתרון מכריע בטנקים ביחס לנאט"ו, לא הונוח הצבא הסובייטי את שאר החילות הלוחמים. לאמיתו של דבר, בניגוד לתמונה שנוצרה במערב, שם הצבא הסובייטי בעשור האחרון פחות דגש על טנקים מאשר על החילות הלוחמים האחרים — במיוחד על חי"ר ממוכן (ממוכן — המ-תרגם) וארטילריה. הדגש הסובייטי המוגבר על חילות משולבים הושם במקביל למעבר התורתי הסובייטי ממלחמה גרעינית „בת גירסה אחת“ לאימוץ אופציות קונבנציונליות לכוחות הני-רתיים. היו לה גם אותות מבשרים בצורת שינויים בארגון ובפיקוד של כוחות היבשה הסובייטיים. בשנות ה-50 המאו-

חרות היה הצבא הסובייטי בהתארגנות מחדש כדי להקביל את מה שהם חשבו שיהיו הדרישות החדשות של לוחמה גרעינית. הארטילריה ויתרה על כתרם לטובת כוחות הטילים והוסר הדגש מהחי"ר הסובייטי לטובת הטנקים, שיכלו לפחות לשרוד בשדה-הקרב הגרעיני. אולם, עם הסבת כוחות החי"ר למיכון מלא, נוצר ב-1963 חיל חדש — „רובאים ממונעים“ (12).

משנת 1967 ואילך החלו מחברים סובייטים רבים להדגיש את חשיבותם של חילות אחרים של כוחות-היבשה — לבד מחיל השריון, בציננם כי „כיום החל להימחק הקו המפריד בין חי"ר ממונע וגייסות-שריון“ (13). בעוד שעוצמת דיביויות הטנקים הסובייטיות נשארה יחסית קבועה בעשור האחרון, גדלה במידה אדירה עוצמת-האש של דיביויות הרובאים הממונעים. דיביויות אלה, שנחשבו פעם כבעלות מחצית עד שני-שלישים מן העוצמה של דיביויות נאט"ו המקבילות להן, הן כיום שוות בעוצמת-האש שלהן לדיביויות הממוכנות האמריקניות החזקות ביותר הערוכות באירופה. מאז 1965 הוסיף הצבא הסובייטי 30 דיביויות לסד"כ שלו, כאשר 90 אחוזים מהן הינן של רוב-אים ממונעים. מחברים סובייטים רבים חוזרים ומדגישים את השינויים והדרמטיים שחלו בכוחו של החי"ר הסובייטי. למעמד המוגדל של דיביויות החי"ר הממונעות הסובייטיות יש קשר ישיר להכנסתו לשימוש של רכב הקרב החדש של החי"ר שלהם הב.מ.פ. שלא בדומה לדגמים מקבילים במערב או דגמים סובייטיים קודמים, הב.מ.פ. אינו רק „מונית משוריינת“ אלא יש לו עוצמת-אש חזקה לא רק להעסקת חי"ר ונגמ"שים אחרים, אלא הוא כולל גם שלוש מערכות ללחימה בטנקים: טמנ"ט („סאגר“ — המתרגם), תותח נ"ט 73 מ"מ מותקן בצריח ולפחות מטול נ"ט ר.פ.ג.י-7 אחד, הנישא והמופעל על-ידי החיילים שבתוכו (14).

משמעות הגידול בחילות המשולבים ובמיוחד הדגש על גייסות רובאים ממונעים מקבלים חשיבות רבתי, לאור הדינאים הסוב-ייטיים החדשים בנושא נ"ט. מה שמוצג בבירור בחומר הכתוב הסובייטי של הזמן האחרון בעניין המשמעות של כלי-נשק נ"ט, הוא דאגה ליכולת הקיום המבצעית של החי"ר הממונע, יותר מאשר דאגה להישרדות הטנק. הסובייטים העריכו מקודם שפגיעות הנגמ"שים גדולה פי שניים מזו של הטנקים. ככל הנראה, בתרגילים ובניסויי-שדה שנערכו מאז מלחמת יום-הכיפורים, גילו הסובייטים כי רכב-הקרב החדש של החי"ר שלהם — הב.מ.פ. — הוא הרבה יותר פגיע לכלי-נשק נ"ט משחזו. עם זאת, מכירים מחברים סובייטים בכך שההצלחה של התקפה קונבנציונלית מותנית במידה רבה בהישרדות ובי-ניידות של חי"ר ממוכן. באופן מסורתי הניחו הסובייטים שהחי"ר שלהם יוכל לשטוף את הכוחות המגינים של נאט"ו, כשהוא רכוב ברכב-הקרב שלו ומנצל את הסיוע של ארטילריה מרוכזת המופעלת באש עקיפה. דבר זה יאפשר לחי"ר לקיים קצב התקדמות גבוה. אולם, ההכרה בפגיעות הגדולה יותר של הב.מ.פ. לכלי-נשק נ"ט יצרה תגובת-שרשרת שאימה על כל המבנה של תורת ההתקפה הסובייטית.

אם נגמ"ש-לחימה ב.מ.פ. פגיעים במידה משמעותית יותר מה-טנקים שהם מלוים אותם, הם עלולים להיות מושמדים בקצב מהיר הרבה יותר. לכן, כדי להציל את נגמ"ש-לחימה ב.מ.פ. יתכן ויהיה צורך שהחי"ר ירד מהם על מנת לבצע את ההתקפה רגלית, דבר העושה את החי"ר לפגיע יותר.

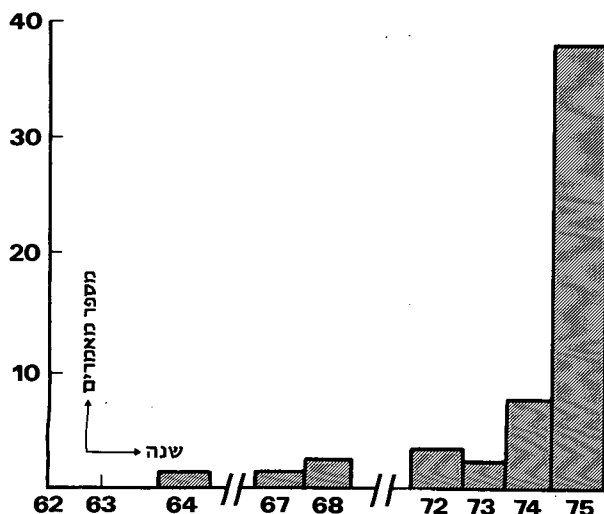
מקיפים ויבקרו האחד את עבודתו של השני, כשהעורכים מעוניינים בהצגת דעות מגוונות. בהשוואה לדברים רבים במערב המתקבלים כמחשבה תורתית, ההתייחסות הסובייטית היא מופת לתחכום — הצגה דינמית ומפורטת של בעיות בעלות עניין אמיתי, הנתמכת לעיתים תכופות על-ידי הסתמך כות על נתוני תרגילים שבוצעו לאחרונה, ותוך היעדר ראוי לציון של התפלמסות פוליטית.

מה שהחל ב-1975 כריכוח בין אופציות חילופיות לקיום החיות של תורת-ההתקפה הסובייטית — תלות באש גרעינית או חזרה להבקעה המאסיבית הקונבנציונלית באמצעות דגש מוגבר על תמרון מקדים — הוכרע באופן ברור במשך שנת 1976 לטובת האופציה האחרונה. העדות לכך ניתנה על-ידי מספר גורמים: ירידה משמעותית במספר המאמרים המוקדשים לכלי-נשק נ"ט, ההסתמכות על ההעדפה שניתנה על-ידי הפיקוד העליון הסובייטי לאופציה של תמרון מקדים ופרסומם של מספר נסיונות ליישב את הויכוח ע"י מיוזוגן של הטענות הדיאלקטיות. הראוי לציון ביותר מבין המחברים הללו, המנסים למזג את הדעות השונות, הוא הגנרל-קולונל מרימסקי, סגן ראש המנהל הראשי להדרכה קרבית (סגן ראש מה"ד — המתרגם) של כוחות היבשה הסובייטיים, שכתב במאמרו, „הב.מ.פ. בקרב“:

„הקרב המודרני השתנה איכותית, הוא מאופיין ע"י החלטות, רמת תמרון גבוהה, דינמיות, התפשטות פעולות-הלחימה על פני חזית רחבה ובעומק גדול, וניהולן במהירויות גבוהות. שינויים מהירים וחדים במצב מסבכים את השליטה ומציגים דרישות מוגדלות בפני הפיקוד על הגייסות. כל זה מחייב את המפקדים והמטות בכל הרמות לחפש אחר צורות ושיטות חדשות ויעילות יותר לניהול הקרב המודרני. יש לציון כי הניתוח של לקחי קרב חדשים וניצול מלא הרבה יותר של התכונות הקרביות של הב.מ.פ. בקרב המודרני הן אחת מהמשימות החשובות ביותר של כוחות-היבשה“ (21).

גנרל-קולונל מרימסקי ממשיך ומציין שבתנאים מסוימים לא קיימת אפשרות אחרת מאשר להוריד את החי"ר מהגנ"מים

מרשם מס' 1: גידול במאמרים סובייטיים בנושא נ"ט

„גדוד מבקיע את מערכי-ההגנה של האויב, ככלל, רגלית. דבר זה מוסבר על-ידי העובדה שמערכי-ההגנה חדישים רוויים בכמויות גדולות של כלי-נשק נ"ט ומכשולים הנדסיים והם בעלי כושר-עמידה רב בפני אש ארטילרית ותקיפות-מטוסים. כמו כן אין כמעט אפשרות להסתמך על שיתוק אמין של כל אמצעי-האש או של מרביתם. אלה מביניהם שישארו בלתי-פגועים יוכלו לגרום אבידות כבדות לגנ"ם שי הלחימה ב.מ.פ. התוקפים“ (15).

„בהסתערות רגלית חשופים רובאים אוטומטיים, מקלענים ומטולנים נ"ט לאש מכלה מכל סוגי יחידות הארטילריה של האויב, נשק קל ומוקשים נגד חי"ר (נ"א)“ (16).

מאחר והחי"ר הפועל רגלית איטי בהרבה מהטנקים, יקדימו האחרונים את החי"ר ויגיעו בלתי-מלווים בהתקרבם לקוי המגן, או שיאלצו להפחית את מהירותם ולהאט את קצבי-ההתקפה בשני המקרים הטנקים נעשים פגיעים יותר.

„טנקים מופרדים מרחק רב מהרובאים הממונעים התוקפים רגלית, והם מונעים מאלה האחרונים סיוע בעת קרב המגע, בזמן שבו הטנקים ניצבים בפני המטרה העיקרית של כלי-הנשק חודרי-השריון של האויב המגן. מצד שני, על מנת להגיע לקו הקדמי של הגנת האויב בו זמנית, מגבילים כוונה תחילה את היכולת הקרבית של הטנקים החדישים: כדי לא להינתק מהרובאים הממונעים, הם תוקפים במהירות נמוכה“ (17).

„טנקים התוקפים ללא סיוע-אש של רובאים ממונעים יוש-מדו ע"י כלי-נשק נ"ט קצרי-טווח“ (18). הארטילריה יכולה לשחק מערכי-ההגנה, אך דבר זה יוצר את התחזית הקודרת של „חילופי מהלומות“ („Slugging match“) מתמשכים עם תוצאות הלואי של קצבי התקדמות נמוכים יותר, צריכת תחמושת גדולה יותר ודרישות תחזוקתיות גבוהות יותר. „התקדמות מוצלחת אפשרית רק ע"י שיתוק אמין של מערכי-ההגנה נ"ט של האויב ובעיקר של הטילים המונחים נ"ט שלו. דבר זה, כידוע, מחייב הפעלה מתואמת של כלי-נשק שונים, אך חלק גדול מן המשא מוטל ללא ספק על הארטילריה“ (19).

קריטיקת יותר העובדה, שהפגיעות של מרכיב אחד של כוח החילות המשולבים הסובייטי מטילה מעמס-יתר על שאר המרכיבים ומגדילה בהרבה את בעיות הפיקוד והשליטה ביחידות קטנות, דבר המהווה נקודת-תורפה סובייטית מסורתית, שהשתקפה בתרגילים האחרונים, כפי שהמפקד העליון של כוחות-היבשה הסובייטיים, גנרל-ארמיה פבלובסקי, הביע בגילוי-לב:

„תהיה זו שיגאה בלתי נסלחת לשמור על שתיקה לגבי ליקויים בהדרכה קרבית ובמיוחד באימוני-השדה... מפקדים וקציני-שדה עדיין לא למדו לשלוט שליטה איתנה בפעולות הפקודים בקרב ולתמרן איתם. לא תמיד הפעילו נכונה נגמ"שים ורכבי-קרב חי"ר (ב.מ.פ.). בהבקעה של מערכי-ההגנה סדורים, אירגנו באופן גרוע את שיתוף-הפעולה עם אמצעי שיתוק האש (של האויב) ולא נקטו צעדים נמרצים להשמדת טמני"טים ותותחים נ"ט של האויב“ (20).

המגמה לקראת תמרון מקדים

אנשים מסוימים במערב מעדיפים לראות את הדוקטרינה הצבאית הסובייטית כקודש הקדשים במהותה הפנימית — ללא עוררין וללא שינויים. אך דבר זה אינו נכון. הכתבים הטקטיים הסובייטיים הם מן המתוחכמים ביותר בעולם וללא ספק גם המרובים ביותר. הם כותבים בשפע על כל ההיבטים של לחמת היבשה ואין זה נדיר כלל שמחברים סובייטיים יכנסו לויכוחים

ולבצע הבקעות קונבנציונליות בעת שניצבים נוכח מערכי-הגנה נ"ט סדורים הפרוסים לעומק. אך אפשרות זאת היא בהחלט פחות טובה מאשר תמרון רכוב, בעל מהירות גבוהה.

א. ההעדרה של ההתקפה בעלת המהירות הגבוהה

במקום להאיט את ההתקפה, רוצה הפיקוד העליון הסובייטי להחיש. בטענתו נגד עצירת כוחות השריון בשעה שהח"ר מבצע התקפה לא-רכובה, אומר גנרל-לויטננט בוחרנקו:

„נראה כי בקרב מהירותנועה, בו כל רגע יקר מזה, לא יהיה טוב ביותר להשתמש בציוד צבאי בעל מהירות גבוהה כזאת (הכוונה לב.מ.פ. — המתרגם)“ (22).

גנרל-מיוז סקורודומוב מגייסות-השריון מרחיק לכת עוד יותר ומייחס את הפגיעות של השריון הסובייטי לאיטיות ההתקפה: —

„שונה הדבר לחלוטין כאשר אותם הב.מ.פ. והב.ט.ר. (נגמ"שים רגילים — המתרגם) תוקפים בקצב גבוה כפליים. במקרים אלה זקוקים הטנקים למחצית הזמן הנדרש למעבר המרחק מקו-ההסתערות לקו הקדמי (הקמ"ק). כתוצאה מכך תקטן כמות האבידות פי שתיים לפחות. אם ניקח בחשבון גורמים אחרים המופיעים הודות ליתרונותיה של התקפה בעלת מהירות גבוהה והיעילות המופחתת של אש הכוחות המגינים, אזי יהיה ברור שההתנגדות המופעלת על-ידי אלה האחרונים מופחתת ביותר ממחצית. לכן, היתרונות של התקפת טנקים בעלת מהירות גבוהה הם בול-טים לעין“ (23).

הטיעון לטובת התקפה בעלת מהירות גבוהה, תוך הישארות הח"ר רכוב (על נגמ"שים ב.מ.פ. — המתרגם) אינו אופטימיזם עיוור של מחברים שיש להם אינטרסים מושקעים מוסדיים בהקטנת צמידי האיום המוצג על-ידי כלי-נשק נ"ט, כי אם הינו לב-ליבה של המהפכה הנוכחית בתפיסות הטקטיות הסובייטיות. חשיבותה מודגשת ע"י זיהוי „שיטות טקטיות חדשות“ שהוזכרו באביב 1976 ע"י המרשל קוליקוב. זאת ועוד, מעניין לציין שגרצ'קו ופבלובסקי כאחד (האחרון, מפקד כו"ח-היבשה הסובייטיים — המתרגם) זוהו עם פיתוח השיטה הטקטית החדשה, המנצלת את ההתקפה הרכובה בעלת המהירות הגבוהה, המתוארת בתור ה„גיחה הנועות“ (Daring Thrust): —

„לעיתים מנסים מפקדים בתרגילים להוריד את הגייסות (מהנגמ"שים ב.מ.פ. — המתרגם), גם כאשר אין צורך בכך; דבר זה אינו תואם דרישה של שר-ההגנה“ (24). „מן הנכון יהיה לציין כי טקטיקת הפשיטה של „פגע וברח“ עשויה להוות את העתיד של יחידות-משנה הרכובות על ב.מ.פ. אין זה מקרה ששר-ההגנה גרצ'קו מקדיש תשומת-לב רצינית לכך“ (25).

„כדי להפעיל בעילות יחידות קטנות המצוידות בב.מ.פ., יש צורך להעריך כי יחידות קטנות אלה בעלות כושר תמרון, מתגברות בעצמת-אש, מיועדות לגיחות נועזות לעומק מערכי-ההגנה של האויב, שמטרתן לעקוף את מוצביהם ולהגיע באגפי המגן ובעורפו. לדבר זה, מכוונת תשומת-הלב המיוחדת של שר-ההגנה ושל המפקד העליון של כוחות היבשה“ (26).

בהתבסס על הדאגה הגוברת באשר לכלי-נשק נ"ט, העמדה שנקטה על-ידי הפיקוד העליון הסובייטי היא רבת-משמעות. ראשית הם אינם מנסים בשום פנים להכחיש את יעילותם של

כלי-הנשק נ"ט או לפגוע בתשומת-הלב המוגברת הניתנת להם. שנית, למרות שאחדים מהם נראים כמוכנים להתבסס על אפקט ההלם של התקפה חזיתית, קיימת הכרה כי במקרה הטוב טקטיקה זו ישימה רק להתגברות על מערכי-ההגנה דלילים ועלולה, אם תופעל בצורה שיגרנית, לגרום לכישלון-חרוץ ומוחלט. שלישית, הקצינים אינם ששים כלל לקראת האפשרות של קרבת-הבקעה — הסתערות חזיתית על-ידי ח"ר לא-רכוב המסתייע בארטילריה מרוכזת, ומה שמתלווה לכך — קצב התקדמות נמוך יותר ושחיקה גבוהה. להיפך, הם מציעים לטפל באיום הנ"ט לתנועה באמצעות יותר, ולא פחות דגש על תמרון. אך זה יוצר מצב שנדמה שיש בו סתירה פנימית — כיצד ניתן להפחית את פגיעות יחידות הב.מ.פ. על-ידי שימת יתר דגש עליהן. כיצד ניתן לפתור את בעיות האיום הניצב בפני קצבי התקדמות גבוהים כתוצאה מהצפיפות הגוברת של כלי-נשק נ"ט, על-ידי נקיטה בשיטת ה„גיחה הנועות“?

ב. „גיחה נועזת“ ותורת המבצעים העמוקים

כדי להבין את רעיון ה„גיחה הנועות“ יש צורך להרחיק לכת מעבר לסיבות הופעתו ולקשר את תולדותיו עם מגמות נוכחיות אחרות בתוך הצבא הסובייטי, ובעיקר עם הדגש הניתן לאח-רונה לתמרון המקדים. עד שנת 1975, יהיו החיפושים אחר אוזכור קודם של ה„גיחה הנועות“ בספרות צבאית סובייטית שלאחר מלחמת העולם השנייה, לשוא. אך ה„גיחה הנועות“ לא נוצרה בחלל ריק. להיפך, מקורה במוצא פרולטרי טוב. תורת-השריון הסובייטית מתוארת לעיתים תכופות ובטעות על-ידי פרשנים מערביים רבים כחיקוי של מלחמת-הבוק (Blitzkrieg) הגרמנית. אין דבר המרגיז את אנשי הצבא הסובייטיים יותר מזאת, מאחר והם מצביעים בצדק על כך שקיים יחוס ליניארי ישיר של התורה הנוכחית שלהם לתפיסות שפותחו על-ידי המרשל טוחצ'בסקי * בין השנים 1928 ו-1937. היה זה הוא שיעיב את תורת „המבצעים העמוקים“ (27), עשר שנים לפני שגודאריאן כתב את ספרו „זהירות — טנקים!“ (Achtung Panzer).

בתחילת שנות השלושים, נבנה הצבא הסובייטי מחדש על בסיס של עוצבות ממונעות-ממוכנות אך אלה, יחד עם טוחצ'בסקי ושותפיו הרעיוניים (28), „טוהרו“ ע"י סטלין והיה צורך בארבע שנות מלחמה ו-20 מיליון אבידות כדי להוכיח את האמיתות של חזונו (29). טוחצ'בסקי טוהר ב-1957 (30) ותפיסתו על „מבצעים עמוקים“ הופיעה מחדש ברמות הגבוהות ביותר עם פרסום כתביו בשנים 1964—1965 (31). במשך התקופה שמאז, תוארו „מבצעים עמוקים“ בתור „ההישג הבולט ביותר במח-

* טוחצ'בסקי, מיכאיל ניקולייביץ' (1893—1937) שירת כקצין זוטר בצבא הצארי במלחמה הראשונה. ב-1918 הצטרף למפלגה הקומוניסטית וקיבל מייד תפקידי-פיקוד חשובים בצבא האדום. במלחמת האזרחים מילא תפקידים מכריעים רבים (בין השאר מפקד החזית המערבית במלחמה נגד פולין ב-1920). אחרי מלחמת האזרחים אירגן מחדש את הצבא האדום. ב-1924 מונה לסגן רמטכ"ל, ב-1925 ל-רמטכ"ל וב-1931 לסגן קומיסר-ההגנה. ב-1935 הוענקה לו דרגת מרשל ברה"מ. במהלך ה„טיהורים“ הגדולים של סטלין נאסר ב-1937 בהאשמות של בגידה וקשר עם גרמניה הנאצית. נשפט בחשאי והוצא להורג יחד עם מפקדים בכירים אחרים. לאחר הדסטליניזציה הוחזר כבודו, ודמותו ופועלו מוזכרים מאז בהערכה רבה בברה"מ.

„בהתקפה ללא שימוש בנשק גרעיני, צפיפות השיתוק הדורש של האויב וכן העדיפות עליו בכוחות ובאמצעים יכולה להיות מושגת רק בגזרות מסוימות של החזית. לכן, השיטה העיקרית להבסת האויב בתנאים הללו היא להבקיע את מערכי ההגנה שלו בגזרה נבחרת ולפתח את ההתקפה לעומק ולעבר האגפים על-ידי שימוש מרוכז באמצעי-האש השונים, בסיוע ליחידות התוקפות” (38).

אך ב-1975, השתנתה הגישה זאת באופן קיצוני. גנרל-לויטננט רוניצ'נקו, ראש הקתדרה לטקטיקה באקדמיה ע"ש פרוזנו*, מחבר „המדריך” הסובייטי על טקטיקה ואחד המחברים בעלי הסגנון הבהיר ביותר בצבא הסובייטי, בצטט את „המשימות שהוצבו על-ידי שר-ההגנה”, ציין, כי בעוד שבעבר החלו פעולות-התקפה בהבקעה מאסיבית של מערכי-ההגנה סדורים, הולכים ופוחתים כיום הסיכויים לכך, ואת מקומם תופסים יותר ויותר, תנאי-סביבה נזילים, שהם אופטימליים לתמרון ומאופיינים יותר על-ידי קרבות-היתקלות: „בתנאים הנוכחיים ההסתברות של קרבות-היתקלות תהיה גדולה יותר ככל שכושר-התמרון של הגייסות הוא גבוה יותר”. הם יארכו בתכיפות הגבוהה ביותר בשלב ניצול ההצלחה.

האופי ההחלטי של פעולות-לחימה מודרניות, הנגרם ע"י אמצעי השיתוק (כלי הנשק — המתרגם) רבי העוצמה והיחידות הגבוהה של הגייסות, מגדיל את ההסתברות של קרבות-היתקלות ואין להוציא מכלל אפשרות בשלב ההתחלתי של מלחמה מודרנית הם יאפילו על כל סוגי פעולות-הלחימה האחרים” (39).

בעקבותיו של רוניצ'נקו בא הקולונל סבלייב, שכתב בצטט את המרשל גרצ'קו את הדברים הבאים:

„במשך מלחמת-העולם השנייה, בעת התקפה על מערכי-ההגנה סדורים, נוצרו לעיתים תכופות האפשרויות לתמרון במהלך ניצולה של הבקעה. בקרב מודרני הם עשויים להופיע כבר ממש בתחילת ההתקפה” (40).

סבלייב מסביר כי תנאי-סביבה נזילים אלה הם תוצאה של:

„...היעדר חזית רצופה וקיום אגפים חשופים ופערים במערכי-ההגנה יוצרים גם תנאים לתמרון עם יחידות-המשנה מייד עם תחילת ההתקפה” (41).

רוניצ'נקו פירט גם את התנאים שנוצרו לביצוע תמרון במאמר מאוחר יותר:

„היעדר חזית מוצקה, הפיזור המשמעותי של כוחות האויב והימצאות אגפים חשופים ופערים גדולים, יוצרים תנאים לביצוע איגופים נועזים, עקיפות עמוקות (איגופים עמוקים), הגעה לאגפי האויב ועורפו והנחתת מהלומות (התקפות) פתאומיות ומכריעות מכיוונים שונים. כל זה העלה את חשיבות תנועת-הכוחות, כניסתם לקרב מתוך תנועה וניהול צורות-קרב דינמיות וניידות” (42).

הצהרות אלה הן מהפכניות! שני המחברים הגדירו מחדש את תפיסת ההבקעה והתקפה, מתפיסה המבוססת על עצמת-אש מאסיבית לזו המבוססת על תמרון, באופן שלא ניתן להבחין בינה לבין „גישת נועזת”; ואילו קרבות-היתקלות הועלה מצורת-קרב טקטית לדבר המאפיין מבצעים זירתיים. מחברים סובייטים הודו בגילוי-לב, מזה שנים אחדות, שקיימים

שבה הצבאית-העיונית” והפכו מקודשים כאבן-הפינה של דוקטרינת כוחות-היבשה הסובייטיים (32).

טוחצ'בסקי זכה לתרועות כמי שהעלה „רעיון מבריק, שימוש יחיד במינו בעקרונות הפעלתנות והתמרון בתנאים חדשים” (33). את המילה „פעלתנות” („אקטיביות”), החליפו לעיתים במילה „נועזות” וטוחצ'בסקי מתאר זאת כך:

„השיטה הטובה ביותר לפעולות-גומלין היא ללחוץ על האויב בהעזה”.

„זימה ושאיפה לחזור לתוך כל סדק שהוא במערך-הקרב של האויב צריכות להיות התכונות העיקריות של כל מפקד” (34).

ראוי לציין כי הקולונל סווקין, המחבר שחלק שבחים ביד רחבה לטוחצ'בסקי, זכה לביקורת חיובית לספרו, ממי שהיה אז הרמטכ"ל הסובייטי — קוליקוב. זה שיבח במיוחד את תשומת ליבו של סווקין ל„השגת תמרון-קרב בעלי מהירות-גבוהה” (35). אין זה לחינם (בשאלנו ביטוי סובייטי) שהערך המפנה את תשומת-הלב לשייכות (רלוונטיות) הנוכחית של „מבצעים עמוקים” באנציקלופדיה הצבאית הסובייטית (36) שפורסמה לאחרונה, נכתב ע"י המרשל אוגרקוב, שזה לא מכבר מונה לרמטכ"ל הסובייטי והחליף את קוליקוב שהתמנה לתפקיד המפקד העליון של כוחות ברית-ורשה.

היחס בין „מבצעים עמוקים” ו„גיחה נועזת” הוא ישיר וברור מאוד. האחרון הינו רק ליטוש של רעיון שהועלה כמעט חמישים שנה לפני-כן. אולם, קיים שוני מהותי אחד: תורת „המבצעים העמוקים” הגיחה שלפני שניתן יהיה לנצל את התמרון, יהיה צורך לבצע הבקעה מאסיבית של המערכים המגינים. למרות שמחברים סובייטים הודו „שהתקפה חזיתית אינה תמיד מוצדקת” (37), הם הסכימו בדרך כלל עד ובמשך שנת 1974 כי:

* כיום סגן מפקד האקדמיה ע"ש פרוזנו — המתרגם.

רק שני דברים היוצרים פרצות גדולות במערכי המגן בתחילתו של סכסוך — השימוש הנרחב בנשק גרעיני או התקפת-פתע קונבנציונלית, לפני שלמגן יש שהות להתגייס ולהיערך במערך-הגנה קוי סדור ובנוי לעומק. עוד בשנת 1968 הדגיש גנרל-קולונל של גייסות והשריון ניקיטין, בסכמו את הלקחים של הניסוי הסובייטי הראשון בקנה-מידה גדול של תורת ה"גירסה הקונבנציונלית" במסגרת תרגיל "דניפר" שנערך בשנת 1967, שחשיבות התמרון, מקבלת חיוניות מיוחדת בניהול קרב עם אמצעים קונבנציונליים בלבד, וציין שהתמרון: —

"עשוי להיות את הבסיס להתקפת-פתע ולהשגת ההצלחה בקרב. בהקשר לכך, עיבוד ושכלול שיטות פעולה של יחידות חי"ר ממונע (ממוכן — המתרגם) על נגמ"שים, שיתוף הפעולה שלהם עם טנקים, ארטילריה וחיל-האוויר, מקבלים חשיבות יוצאת מן הכלל" (43).

לאחרונה הפסיקו המתכננים הסובייטים להשתמש במלה "עשוי" והפתעה ותמרון נעשו (למושגים) בלתי נפרדים. התמרון יוצר הפתעה טקטית — הפתעה אסטרטגית יוצרת את ההזדמנות לתמרון:

"תמרון הינו במידה רבה הבסיס להפתעה והגורם המביא לידי רווח בזמן, שפירושו למנוע מהאויב הזדמנות להתאושש ולנקוט בצעדי-נגד. להרוויח זמן, במיוחד בקרב-היתקלות, פירושו במידה רבה לוודא הצלחה מראש. עם זאת, הפתעה הינה גם כן דרישה חשובה, המשפיעה על ההצלחה בביצוע תמרון" (44).

מה שהיה שנוי במחלוקת ב-1972 הפך כעת לתורה מקובלת: —

"תמרון הינו הנשמה של הקרב המודרני, מאחר והוא מקנה הזדמנות להלוך באויב בנקודה הפגיעה ביותר או במקום שבו אין הוא מצפה לו. ברור שתמרון הוא דבר נאות רק אם הוא מוודא את ביצוע המשימה בפרק זמן קצר ובמיני-מום אבידות. עלינו גם לא לשכוח שהצלחתו מותנית בסודיות ובהפתעה..." (45).

ג. הפתעה מול עדיפות

מבצעי-ההתקפה של הצבא הסובייטי התאפיינו באופן מסורתי בעדיפות מאסיבית. מכאן, החלה לרווח במערב האמונה כי: —

"הסובייטים סוברים שבמלחמה מודרנית רצויה עדיפות בסדר-גודל של 3:1 עד 4:1 לפחות, אם רוצים שלתוקף תהיה סבירות טובה להצלחה, וכי עדיפות של 7:1 או 8:1 היא רצויה עוד יותר, מאחר והיא מכפילה את הסיכויים לניצחון מהיר. אולם, באזורי-מפתח שבהם הצבא הסובייטי עלול להיות מופעל, לדוגמה באירופה המערבית או באסיה המזרחית הסובייטית, ברה"מ אינה יכולה כיום להשיג אפילו עדיפות של 3:1 בכוח אדם ובציוד למולא רוחב החזית" (46).

אם ברית-הרשה חפצה להשיג יחסי כוחות טובים יותר מדיביזיה אחת מול אחת כנגד נאט"ו, במרכז אירופה, יחייב הדבר גיוס מקיף של יחידות צ'כוסלובקיות ופולניות, הנמצאות ברמת כוננות נמוכה של זמן שלום ובנוסף לכך יהיה צורך בתגבור מאסיבי של היחידות הסובייטיות מהאזורים הצבאיים (הפיקודים המרחביים — המתרגם) הסובייטיים המערביים. אך עצם התהליך הזה של גיוס ותגבור, המחייב זמן ניכר לגיוס ציוד אורחי ולתנועת יחידות משוריינות על פני מרחקים גדולים, עלול לתת לברית נאט"ו התרעה מספקת על פעולות-האיסוף הצפויות,

דבר שיאפשר לה להיערך במערכי-הגנה צפופים וסדורים. הסובייטים מאמינים שבגלל הכמות ההולכת וגדלה של כלי-נשק נ"ט ביחידות נאט"ו, הבקשה תחייב עדיפות גדולה עוד יותר משתוכננה מלכתחילה. נראה שמה שמדאיג את המתכננים הסובייטים לגבי כלי-נשק נ"ט, הוא פחות התכונות הטכנולוגיות הספציפיות שלהם, מאשר הצפיפות הגוברת של פריסתם. הסובייטים החזיקו זמן רב בדעה שהצפיפות, יחס הכוחות למרחב, הינו המשתנה החיוני ביותר המשפיע על קצב ההתקדמות. ככל שגדלה כמות הכוח בשטח נתון, כן קטנה המהירות, ולהיפך — ביחסים נמוכים יותר של כוחות למרחב, נעשה שדה הקרב מפורר לגרגירים (Granular) יותר מאשר קוי, נזיל במקום ניח (סטאטי). במקומם של כלי-נשק גרעיניים שיחייבו את ההגנה להתפור, קורא הפיקוד העליון הסובייטי לבצע תמרון מקדים (התקפה מקדימה — המתרגם) — לתקוף את ההגנה קודם שהיא מתגייסת ומסוגלת לפרוס מערך-הגנה נ"ט צפוף. מתכננים סובייטים מציינים שתמרון מקדים (התקפה מקדימה) עם כלי-נשק קונבנציונליים מקנה אותן הזדמנויות כמו מהלומות גרעיניות; כלומר, צפיפות-כוחות נמוכה, נזילות התמרון וקצב התקדמות התחלתי גבוה. אי-לכך, קיימים מספר סימנים מעידים שבמקרה של מלחמה עם נאט"ו, יעדיפו הסובייטים להנחית התקפה בלתי-מתגברת, ללא הישענות על גיוס מאסיבי של דיביזיות הדרג העורפי שבבחה"מ, או השלמתם של כוחות ברית-הרשה שמצבותיהם נמוכות מהתקנים. להתקפה כזאת עם כוחות זירתיים המוצבים במקום, יהיה סיכוי גבוה "לתפוס" את נאט"ו לפני הגיוס או במהלכו, ובאופן זה למנוע מהמערב להקים מערך-הגנה נ"ט פרוס קדימה שהיה קוי, צפוף וערוך לעומק. דבר זה יאפשר לסובייטים לרכו את כוחותיהם בגזרות החלשות ביותר של ההגנה ועל-ידי כך לקיים פוטנציאל גבוה לקצב-התקדמות מהיר.

הנכונות ברמות הגבוהות להקריב עדיפות כמותית תמורת ההזדמנות לתמרון, הוצגה במישורין ע"י גנרל-ארמיה פבלוב-סקי (מפקד כוחות היבשה הסובייטיים — המתרגם), במאמרו המקורי, שהביא לזיכוח בנושא נ"ט:

"בכל מקום הנכס רואים שההתקפה זקוקה לעדיפות בכוחות פי כמה מונים. אך למעשה, לא בכל המקרים יהיה זה כך. מכאן שמפקדים צריכים ללמוד להשיג הצלחה לא במחיר עדיפות מספרית על האויב, כי אם במחיר תמרון מיומן. רמת המיכון והמינוע הגבוהה של כוחות-היבשה מאפשרת לפתור בהצלחה את כל המשימות שהוכתבו, בתנאי של תפעול נכון בקרב של יחידות-משנה חמושות במ.מ.פ." (47).

התרחקותו של פבלובסקי מהעדיפות הכמותית הפכה לנומרה מבצעית, הקשורה במישורין להפתעה ולהזדמנות לבצע תמרון.

"ציוד-החלימה החדש ביותר יוצר תנאים לביצוע פעולות לחימה פתאומיות ובעלות אפשרות-תמרון לעומק גדול ובקצב גבוה. בפעולה מהירות-תנועה כמו הקרב המודרני, מהירות והחלטיות הפעולות הינן לעיתים תכופות חשובות יותר מיצירת עדיפות כמותית. לפיכך, קיימת זיקה קרובה בין הפתעה וקצב ההתקפה..." (48).

מכאן שהמשתנה היסודי עבור הסובייטים, שיקבע אם לבצע הבקשה או, גיחה גועזת, אינה העדיפות הכמותית אלא המידה שלהגנה היה זמן להתגייס ולהיערך להגנה סדורה. באמצעות

השגת הפתעה, הם מאמינים שמבצע ה"ג'חה הנועות" ניתן לביצוע בהצלחה כנגד יריב שהיכו כוח מבחינה כמותית. אך כנגד מערך ההגנה סדור, תהיה התקפה רכובה בעלת מהירות גבוהה כישלון חרוץ, ובמצב כזה, יהיה עליהם לבצע הבקעה תזוית מרוכזת. אך אין משמעותו של הדבר כי הפיקוד העליון הסובייטי רואה את ה"ג'חה הנועות" ואת ההבקעה כשוי-ערך. הם מעדיפים בבירור את התקפת הפתע על שיטת ה"ג'חה הנועות". מבצעי ההבקעה מרוכזים כנגד מערכי ההגנה סדורים נחשבים כקשים לביצוע יותר ויותר (49). התרבות כל-הנשק נ"ט מג- בירה את יציבות ההגנה. מחברים סובייטים מציינים כי מיכון החי"ר לא זו בלבד שעושה את ההכנה הארטילרית באש עקיפה לפחות יעילה, מאחר והכוחות המגינים מוגנים באמצעות כל-הרכב המשוריינים שלהם, אלא שהגיידות הרבה של מערכות אלה מאפשרת למגן לסגת במהירות מהאזורים המוכים באש או ליצור במהירות איזור-הגנה שני, על-ידי קידום עתודות מהעורף או העתקת כוחות מהאגפים שאינם נתונים להתקפה מאסיבית. הטווח המוגדל של כל-הנשק נ"ט מאפשר להגנה להתפרס בעומק, דבר היוצר הרחבה גדולה ופתאומית ברוחב החזית ובממדי השטח שיש צורך לשתקו באש. זאת ועוד, ישנו גבול-עליון סופי לכמות הכוחות שהסובייטים מאמינים שהם יכולים לרכז בשטח נתון. למרות שדירוג היחידות בקיום (שיטה חדשה שהוצעה לאחרונה, לערוך את הכוח התוקף במספר "קו-לחימה": שניים בפלוגה ושלושה בגדוד, במקום והיערכות המקובלת לדרג ראשון ודרג שני ועתודה — המתרגם) עשוי להוסיף מסה נוספת, הרי שדבר זה משמעו שכמות יחסית גדולה יותר של כל-הנשק של המגן יכולה להיות מופ-עלת כנגדם (50). זאת ועוד, ריכוז התמרון ואמצעי-הסיוע באש יוצרים תנאים אופטימליים להתערבות חילות-האוויר הטקטיים של המגן, או שימוש ראשון על-ידי המגן בכל-הנשק גרעיניים. הסובייטים חזרו וציינו שאין לפגוע בדרישות הגרעיניות לפי-זור הכוחות, אף במשך השלב הקונבנציונלי של הקרב. אפילו בתנאים של גיוס מאסיבי, יהיו לכוחות הסובייטיים ולכוחות ברית-ורשה רק משאבים המספיקים לביצוע הבקעה מאסיבית אחת או שתיים חד-זמניות, למלא רוחבה של החזית המרכזית (במרכז-אירופה — המתרגם). כל אחת מאלה תדרוש זמן רב, תחייב צריכת אמצעים מופרות מאחר שהן תקנינה למגן זמן לתגובה ולא תוודאנה סיכוי גבוה של הצלחה.

גנרל-ארמיה גריבוב, שהועלה בדרגה לאחרונה ומונה לראש המטה של הכוחות המזוינים של ברית-ורשה, מביע בבירור העדפה להימנעות מהסתערויות (התקפות) הבקעה חזיתיות.

„כדי להימנע מהצורך „לכרסם" דרך כל אחד ממערכי ההגנה של האויב זה אחר זה, יש צורך למצוא פתרים במגנניו, מחוץ לזרבים הראשיות, ולשלוח כוחות עוקפים לשם פעולות קודמות של הגייסות, השיטתיות והשקולות ביותר, הוחלפו בשיטות בעלות ניידות רבה, המבוצעות בגזרות עצמאיות בקצב גבוה, בתנאים מסובכים ומשתנים, במהירות וללא קיום חזית רצופה. ברור כי בנסיבות אלה חלה עליה חדה בחשיבות התמרון שמגמתו לבצע איגופים נועזים, עקיפות עמוקות (איגופים עמוקים) ותנועות מהירות לאגפי האויב ולעורפו והנחתת מהלומות בלתי-צפויות ומכ-רועות על האויב מכיוונים שונים" (51).

אם הסובייטים יחלו בהתקפה לפני שלכוחות נאט"ו יהיה זמן להתגייס ולהיערך להגנה סדורה, ימצאו 27 הדיביזיות הסוב-

ייטיות המוצבות כיום במזרח-אירופה בתנאים אופטימליים לביצוע התקפות בעלות מהירות גבוהה, בשיטת ה"ג'חה הנו-עות" (מרשם מס' 2). כוחות נאט"ו שהיו בתהליך של תנועה קדימה ייתקלו במספר רב של מבצעי "ג'חה נועות" שהיו כרוכים בקרבות-היתקלות, התקפות על אגפים חשופים, חדירה עמוקה לתוך גזרות חלשות של קורפוסים של נאט"ו, אבדן מתקני פיקוד ושליטה ושיטתם של גורמי סיוע-האש ושיטות התחזוקה, עמוק באזורי העורף של נאט"ו. למול 20 עד 30 „ג'חות נועות" חד-זמניות, יקשה מאוד על נאט"ו לנסות ולייצב את ההגנה ע"י שימוש בנשק גרעיני בגלל כמות החדי-רות ועומקן, התערבות הכוחות הקרבה הרבה של המטרות התוקפות ליחידות המגניות, ובהתבסס על העובדה שהכוחות הסובייטיים יהיו כבר מפורזים בתנוחה של „איום גרעיני". הסובייטים מאמינים יותר ויותר שאם העדיפות הכמותית מושגת על חשבון לחימה כנגד הגנה סדורה, היא מכילה את סיכויי התבוסה ולא את סיכויי ההצלחה, וכי „ג'חה נועות", אף בתנאים של שיוון בלבד, בעוצמת-הכוחות, תביא לסיכוי הגבוה ביותר להשגת ניצחון, בזמן הקצר ביותר, עם האבידות המינימליות בכוחות והסבירות הנמוכה ביותר שברית נאט"ו תיזום שימוש באש גרעינית. אין פירושו של דבר שיש לראות את האפשרות שהסובייטים יתקפו את מרכז-אירופה, „כרעם ביום בהיר" כסבירה. אולם, במקרה של התנגשות של מאוויים פוליטיים, שבעקבותיה כוחות נאט"ו מתחילים להתגייס, ההע-דפה של הקצונה הסובייטית ל„תמרון המקדים", במקום המתנה לגיוס מאסיבי ולתגבור כוחותיהם, בולטת יותר ויותר. כך קרה שהפיקוד העליון הסובייטי גרם למהפך במשך השנה האחרונה בעצם היסודות של הויכוח. אם כל-הנשק נ"ט מייצבים את ההגנה ועושים את ההבקעה החזיתית של הגנה סדורה למסוכנת ביותר הרי שיש צורך לנקוט פעולה מקדימה לפני התגייסות המגן. יציבות טקטית גדולה יותר של ההגנה, מדרבנת את התוקף לבצע פעולה מקדימה ובאופן זה גורמת לחוסר יציבות מדינית.

סימני שאלה בעקבות מחקרו של קרבר

האם באמת ארשה, או עומדת לקרות בעתיד הקרוב, „מהפכה טקטית" בדוקטרינה הצבאית הסובייטית? ! האם לא סביר יותר שמדובר כאן על שינויים והתפתחויות חשובים ומעניינים, אך לא בעלי אופי מהפכני, בתורת-הלחימה הסובייטית? הניתן לראות ב„ג'חה הנועות", שיטה טקטית סובייטית חדשה, או שמא אין זה אלא כינוי חדש לתפיסה המקובלת לפחות מאז שנות ה-60 בתורת-הקרב הסובייטית כאשר להפעלת כוחות קדומניים, כוחות עוקפים וכוחות מוטסים טקטיים, לפני הכוח העיקרי התוקף כדי לסייע לו לזרוז את קצב-התקדמותו? האם סביר לבסס את „המהפכה הטקטית" כל כולה על יחידות חי"ר ממוכן המצוידות בנגמ"ש-לחימה ב.מ.פ. שהם לפי דברי המחבר עצמו, „החוליה החלשה בכוחות תחילות המשולבים"? כל אלה ועוד הן שאלות המחייבות ניתוח ומענה מדויקים. כדי להימנע מלהסיק מסקנות נחפזות ננסה לתת את התשובות לכך בעקבות חלקו השני של המחקר *, העוסק בפיתוח נוסף של הנושא.

* חלקו השני של המחקר יתפרסם בחוברת הבאה של „מערכות".